

BÜYÜK KENTLERDEN TAŞRAYA: TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTE GENİŞLEMESİ VE SONUÇLARI PANELİ

BİLGİ NOTU

Türkiye’de son 20 yıldaki üniversite genişlemesi, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği’nin (ÜNİVDER) düzenlediği panelde tartışıldı.

Moderatörlüğünü ÜNİVDER yönetim kurulu üyesi Zafer Çeler ve tartışmacılığını ÜNİVDER YK üyesi Esra Kaya Erdoğan’ın yaptığı panel, Ortak Yaşamı Geliştirme Vakfı salonunda 4 Kasım Cumartesi günü gerçekleşti.

Konuşmacı olarak serbest gazeteci Tuğba Tekerek, Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Biray Kolluoğlu ve Abdullah Gül Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Öğretim Üyesi Evren M. Dinçer’in katıldığı panel, Tuğba Tekerek’in “Taşrada Üniversite: ‘Şehrimizde Öğrenciden Başka Para Sirkülasyonu Olmamaktadır’” başlıklı konuşması ile başladı.

“Taşra Üniversiteleri: AK Parti’nin Arka Kampüsü” (İletişim, 2023) adlı kitabın yazarı Tekerek konuşmasında, 2006’dan bu yana Türkiye yüksek öğrenim alanında öğrenci sayısının üç katın üzerine çıkarak (açık öğretim hariç) dört milyonu aştığını, öğretim üyesi sayısının ise iki katının üzerine çıkarak 185 bine yükseldiğini belirtti.

Bartın Üniversitesi Moleküler Biyoloji Bölümüne giren öğrencilerin üniversite sınavına girişte hiç doğru biyoloji ve fizik sorusu yanıtlayamamış olması, Munzur Üniversitesi Psikoloji bölümünde bir hemşire ve bir felsefe bölümü mezunu dışında öğretim elemanı bulunmaması gibi örnekler veren Tekerek, kampüslere çok büyük camilerin yapılması, ilahiyat fakültelerinin genişlemesi, müfredata dinsel müdahaleler yapılması, KYK yurtlarında “sabah namazına uyandırma timi” kuran ya da “başörtüsü kutlaması” yapan manevi rehberlerin bulunması gibi örneklerle 2006’dan bu yana yaşanan kamu üniversiteleri sayısının artışının temel gerekçelerinden birinin “yerli ve milli nesiller” yetiştirmek olduğunu belirtti.

Tekerek, üniversite sayısındaki söz konusu artışın iktidar açısından bir başka gerekçesinin de üniversite açılan Anadolu'daki illerin ekonomisine katkı sağlamak olduğunu, 5-10 bin nüfuslu ilçelere gelen birkaç bin öğrencinin barınma, yiyecek, ulaşım gibi gereksinimleri ile ekonomik açıdan önemli bir hareketlilik sağladıklarını belirtti.

Öte yandan Tekerek bu illere açılan üniversitelerin, gençlik kültürünün üniversite açılan illere gelmesi, yoksul gençlerin üniversiteyi kazanma şansı bulmaları, muhafazakâr Anadolu kentlerinde yaşayan genç kadınların yüksek öğrenime erişimlerinin artışı gibi olumlu sonuçlarının da olduğunu vurguladı. Bu üniversitelerde bilimsel anlamda "iyi" adacıkların var olduğunu ancak akademik ya da yönetsel özgürlükten söz edilemeyeceğini vurgulayan Tekerek, bu kentlerdeki üniversitelerin güvenlik, hizmet alımları gibi ihalelerle bölge ve kent için bir istihdam alanı olarak işlevinin ağır bastığını belirtti. Ayrıca, bu üniversitelerde öğrenci kulüplerinin yönetim tarafından denetlendiğini, ÜNİAK, Genç Diyanet Toplulukları, Genç KADEM ve Okçuluk kulüpleri gibi toplulukların var olduğunu ancak sinema, müzik kulübü gibi toplulukların genellikle bulunmadığını belirten Tekerek, bu üniversitelerin modelin her yıl binlerce mezun vermeye başladığını söyledi.

Tekerek'in sunumundan sonra, Biray Kolluoğlu ve Evren M. Dinçer, "Her İle Bir Üniversite Projesi: Genişleyen Yükseköğretimin Küresel, Ulusal ve Kentsel Nitelikleri" başlığıyla üniversite genişlemesi konusunda yürüttükleri araştırmanın bulgularını paylaştılar. Araştırmacılar, üniversitelerin taşra kentlerine yayılmasının iktidar açısından kültürel hegemonyayı güçlendirmek ve yerel kalkınmaya katkıda bulunmak hedefleri olduğunu kabul ederken, bu sürecin Türkiye'ye özgü olmadığını da vurguladılar. Biray Kolluoğlu, üniversitelerin 2000'lerden bu yana küresel ölçekte değişmekte olduğunu, Türkiye'de yaşanan gelişmelere küresel ölçekten de bakmak gerektiğini, bu küresel değişimin; genişleme, uzmanlaşma, merkezileşme ve ekonomi ile üniversite arasındaki mesafenin kapanması olarak dört temel dinamiğinin bulunduğunu belirtti. Dünya Bankasının Küresel Bilgi Ekonomisi hedefine uygun biçimde özellikle Küresel Güney ülkelerinde üniversite sayılarının arttığını ancak Türkiye'deki artışın özgünlüğünün bu artışın kamu yatırımları ile yapılması ve artış oranlarının bütün diğer ülkelerden yüksek olması olduğunu vurguladı. AKP açısından, özellikle küçük kentlerde üniversite açmanın yeni bir orta sınıf yaratma, kırsal kalkınma ve mekân yaratma projesi olarak değerlendirilebileceğini belirten Kolluoğlu, küresel ölçekte özellikle 2000'den sonra yaşanan uluslararasılaşma eğiliminin Türkiye için de geçerli olduğunu söyledi. Küresel olarak üniversite idesinin dönüşmekte olduğunu, küresel bilgi ekonomisine ucuz iş gücü üretmek üzere Brezilya, Hindistan, Meksika, Güney Kore, Çin benzeri yarı çevre ülkelerin

“normlara” ve “skalalara” uygun gözükken üniversiteler kurarak değişim yaşadıklarını söyleyen Kolluoğlu, tüm dünyada yüksek öğrenim alanında nicelik artışı ile nitelik azalması çatışmasının yaşandığını, akademik özerklik ve akademi çalışanlarının iş güvencesinin yine küresel ölçekte azaldığını belirtti. 2006 sonrası 41 ilde kurulan üniversitelerin oluşturduğu değişimin bu küresel arka plan dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini, sosyolojik değişimin öngörülemeyen sonuçları olabileceğini vurgulayan Kolluoğlu, gençlik tanımının, gençliğin beklentilerinin ve gençliğin toplumsal konumunun değiştiğini belirtti. Gençlik diye nitelenen yaş aralığının genişlemesini, evlilik ve çocuk sahibi olma yaşının ilerlemesini bunlara örnek olarak gösterdi.

Evren Dinçer, 2006 sonrası küçük kentlerde açılan 41 üniversitenin tamamına yakınının kamu kaynakları ile kurulduğunu, bunun büyük bir kaynak aktarımı olduğunu belirtti. İktidarın kendi üniversitesini yaratma çabasından söz eden Dinçer, bu yeni üniversitelerde 750.000 öğrencinin eğitim aldığını, bu üniversitelerin il dışından da önemli oranda öğrenci çektiğini vurguladı. Bu üniversitelerdeki ortak dinamiklerin, merkezileşme, uzmanlaşma (balıkçılık, tarımsal kalkınma, arıcılık, araştırma üniversiteleri vb.) politika ve popülizm objesi olma, akademik kalitede düşme ve devasa kamu kaynaklarının kullanımı olarak özetlenebileceğini belirten Dinçer, öğrenciler arasında ve akademik kadrolarda kadın erkek-oranlarının Türkiye ortalamasından çok farklı olmadığını ve yaklaşık birbirine eşit olduğunu söyledi. Kuruldukları illerde üniversitelerin kenti dönüştürdüğünü, mekân kuran, mekân bekçisi, bölgesel sosyo-ekonomik istikrar unsuru olarak görülebileceklerini, kentin büyüme aksını belirlediklerini, üniversitenin yanına yeni sosyal alanların kurulduğunu belirtti. YÖK’ün bu üniversiteler için belirlediği çeşitli uzmanlaşma alanlarının kâğıt üzerinde kaldığını da belirten Dinçer tüm bu değişimlerin sosyal sonuçlarını görmek için henüz erken olduğunu söyledi.

Tartışma bölümünde ise 2018 sonrası yüksek öğrenim alanının “mekân kurma” ötesinde, “mekânsızlaştığı”, uzaktan eğitimin yüksek öğrenim alanını farklılaştırdığı ifade edildi. Üniversitenin gençler arasında anlamını kaybettiğini, gençlerin eğitim içeriklerini çok anlamsız ve yavaş buldukları, istedikleri eğitim kaynaklarına internet üzerinden ulaşabildiklerini ve artık mesleklerin de değiştiğini vurgulayan katkılar yapıldı. Küresel ölçekteki eğilimlerin ve üniversitelerin kuruldukları kentlere yaptıkları katkıların vurgulanmasının, iktidarın yürüttüğü kültürel hegemonya kurma projesinin bir bileşeni olarak üniversitelerdeki baskı ve dinileştirme mekanizmalarının üzerini örtmemesi gerektiği ifade edildi. Katılımcılar, AKP’nin çok büyük kamu kaynağı ile bu kadar büyük bir genişlemeye girişmesinin arkasındaki hedefleri iyi okumak gerektiğini vurguladılar.

